«Bir daqiqa — bir kashfiyot»

— sinflararo zakovat ssenariysi

Zakovat tadbiri — maktab uchun

8–11-sinf o‘quvchilari uchun (akt zal)

Davomiyligi: 60–65 daqiqa

Bu ssenariy yuqori sinflar o‘rtasidagi to‘liq zakovat o‘yini bo‘lib, akt zalda 60–65 daqiqada o‘tadi. Jamoalar qizdirish, «Mantiq zanjiri», «Qora quti», blits, «Surat so‘zlaydi» raundlari va sardorlar finalida bellashadi. Har bir savolning to‘g‘ri javobi va «nega aynan shu javob» ekanini tushuntiruvchi izoh berilgan. O‘yin qoidalari, vaqt hakami vazifasi va muxlislar uchun tanaffus savollari ham bor.

Agar ssenariy foydali bo‘lsa, uni hamkasblaringiz bilan o‘qituvchilar guruhlarida ham ulashing. Bayram va tadbirlar uchun yana ko‘plab ssenariylarni baxtiyor.uz saytidan topishingiz mumkin.

Shu to‘plam sahifasi: https://baxtiyor.uz/zakovat-tadbiri-ssenariy/

«Senariylar to‘plami» bo‘limi: https://baxtiyor.uz/oqituvchilar-uchun-hamma-narsa/senariylar-to-plami/

«Bir daqiqa — bir kashfiyot» — sinflararo zakovat ssenariysi

MAQSAD

Yuqori sinf o‘quvchilarida mantiqiy fikrlash, keng dunyoqarash va jamoada tez qaror qabul qilish ko‘nikmasini rivojlantirish; bilimni yodlash emas, bog‘lash va xulosa chiqarish orqali qo‘llashga o‘rgatish; intellektual bellashuv madaniyatini tarbiyalash.

ISHTIROKCHILAR

Boshlovchi, «Vaqt hakami» (sekundomer va gong bilan), hakamlar hay‘ati (3 nafar o‘qituvchi), kotib, 4–6 sinf jamoasi (har birida 6 nafar o‘quvchi va 1 sardor), muxlislar.

JIHOZLAR

Akt zal, har jamoa uchun stol va 6 ta stul, javob kartochkalari (har jamoaga 30 ta, sinf nomi yozilgan), qalamlar, gong yoki qo‘ng‘iroq, sekundomer, proyektor va ekran, «Qora quti» (bezatilgan karton quti), ikki narsa: qog‘oz varag‘i va kompas, ekranda ko‘rsatish uchun Registon maydoni surati, natijalar jadvali.

O‘YIN QOIDALARI (OLDINDAN E‘LON QILINADI)

Har bir savol ikki marta o‘qiladi. «Vaqt!» deyilgach, jamoaga bir daqiqa muhokama beriladi. Ellik soniyada vaqt hakami «O‘n soniya!» deb ogohlantiradi. Gong chalingach, sardor javob kartochkasini yordamchi hakamga topshiradi. Gongdan keyin topshirilgan kartochka qabul qilinmaydi. Har to‘g‘ri javob — 1 ball, blits savollari — 0,5 ball. Javob ma‘nosi to‘g‘ri bo‘lsa, imlo xatosi uchun ball ayirilmaydi. Muhokama paytida boshqa jamoaga qarab gapirish, telefondan foydalanish man etiladi; birinchi ogohlantirishdan keyin javob kartochkasi bekor qilinadi.

TADBIR REJASI

Ochilish va qoidalar — 7 daqiqa. 1-raund «Qizdirish» — 8 daqiqa. 2-raund «Mantiq zanjiri» — 12 daqiqa. 3-raund «Qora quti» — 8 daqiqa. Muxlislar uchun tanaffus — 4 daqiqa. 4-raund «Blits» — 7 daqiqa. 5-raund «Surat so‘zlaydi» — 6 daqiqa. Final «Sardorlar savoli» va taqdirlash — 10 daqiqa. Jami: 60–65 daqiqa.

O‘QITUVCHI UCHUN ESLATMA

Zakovat savolining kuchi — javobni bilishda emas, unga yetib kelishda. Shuning uchun har to‘g‘ri javob e‘lon qilingach, boshlovchi bir-ikki jumlada «nega aynan shu javob» ekanini tushuntiradi — tadbirning tarbiyaviy qiymati shunda. Savollarni o‘z maktabingiz o‘quvchilari darajasiga moslang: bu ssenariydagi savollar namunadir,

ularning yarmini o‘zingiz tuzsangiz ham bo‘ladi. Musiqa tavsiyasi: ochilishda sirli, intellektual o‘yinlarga xos cholg‘u kuy, muhokama daqiqasida soat chiqillashi yoki juda sokin fon, to‘g‘ri javobda qisqa tantanali sado.

TADBIRNING BORISHI

(Zal yarim qorong‘i. Sirli cholg‘u kuy. Ekranda: «Bir daqiqa — bir kashfiyot». Boshlovchi sahnaga chiqadi.)

Boshlovchi: Assalomu alaykum, aziz bilimdonlar va hurmatli ustozlar! Bir daqiqa — bu juda oz vaqt. Bir daqiqada choy sovimaydi, qo‘ng‘iroq chalinib ulgurmaydi. Ammo bir daqiqada olti nafar fikrlovchi inson birlashsa, u bir kashfiyot qilishi mumkin. Bugun shu zalda ana shunday kashfiyotlar bo‘ladi. Zakovat o‘yinini boshlaymiz!

(Gong. Chiroqlar yonadi. Jamoalar marsh ostida o‘z stollariga o‘tiradi. Boshlovchi har jamoani va sardorini tanishtiradi.)

1-o‘quvchi (she‘r):

Qancha ilhom kerak, ishq, orzu-tilak
Insonni fazoga uchirmoq uchun.
Qancha bilim kerak, tafakkur kerak
Buni she‘r, dostonga ko‘chirmoq uchun.

(Erkin Vohidov, «Olimlar va shoirlar» she‘ridan)

Boshlovchi: O‘yin qoidalari bilan tanishamiz.

(Boshlovchi qoidalarni qisqacha o‘qiydi. Vaqt hakami gongni chalib ko‘rsatadi.)

Boshlovchi: Hakamlar hay‘ati bilan tanishing.

(Hakamlar tanishtiriladi.)

1-RAUND. «QIZDIRISH»

Boshlovchi: Birinchi raund — qizdirish. Savollar oddiyroq, lekin shoshilmang: oddiy savolda ham xato qilish oson!

Boshlovchi: 1-savol. Alisher Navoiyning «Xamsa» asari nechta dostondan iborat? Vaqt!

(Bir daqiqa. Gong. Javob: beshta. Izoh: «xamsa» arabcha «beshlik» degani. Dostonlar: «Hayrat ul-abror», «Farhod va Shirin», «Layli va Majnun», «Sab‘ai sayyor», «Saddi Iskandariy».)

Boshlovchi: 2-savol. Inson tanasidagi eng katta a‘zo qaysi? Vaqt!

(Javob: teri. Izoh: koʻpchilik jigar deb javob beradi — jigar eng katta ichki aʻzo, teri esa butun tanani qoplagan eng katta aʻzo.)

Boshlovchi: 3-savol. Oʻzbekiston nechta davlat bilan chegaradosh? Ularni nomlab bering. Vaqt!

(Javob: beshta — Qozogʻiston, Qirgʻiziston, Tojikiston, Afgʻoniston va Turkmaniston. Izoh: Oʻzbekiston va Lixtenshteyn dunyoda dengizga chiqish uchun ikki davlat hududidan oʻtish kerak boʻlgan ikki davlatdir.)

Boshlovchi: 4-savol. Bir yilda nechta oyda 28 kun bor? Vaqt!

(Javob: hamma oʻn ikki oyda. Izoh: har bir oyda 28-sana bor. Bu savol shoshqaloqlikni sinaydi.)

2-RAUND. «MANTIQ ZANJIRI»

Boshlovchi: Ikkinchi raund — haqiqiy zakovat savollari. Bu yerda javobni eslash emas, uni bogʻlab topish kerak. Diqqat bilan tinglang: savolning har bir soʻzi — kalit.

Boshlovchi: 5-savol. Bu shahar qadimda Choch, Shosh va Binkat nomlari bilan ham tilga olingan. Uning bugungi nomi ham bir oddiy, lekin mustahkam narsa bilan bogʻliq. Qaysi shahar? Vaqt!

(Javob: Toshkent. Izoh: koʻplab tadqiqotchilar fikricha, «Toshkent» nomi «tosh shahar» maʻnosini anglatadi va qadimgi «Shosh», «Choch» nomlari bilan bogʻliq.)

Boshlovchi: 6-savol. Qadimgi yunon matematiklari bu sonni «mukammal» deb atagan, chunki oʻzidan kichik boʻluvchilari yigʻindisi oʻziga teng. Bu eng kichik mukammal son qaysi? Vaqt!

(Javob: 6. Izoh: 6 ning boʻluvchilari — 1, 2 va 3, ularning yigʻindisi 6 ga teng. Keyingi mukammal son — 28.)

Boshlovchi: 7-savol. Bu buyuk vatandoshimizning nomi lotin tilida Algoritmi deb yozilgan. Keyinchalik shu nom bugungi kompyuter dasturlarining asosiy tushunchalaridan biriga aylandi. Olim kim va tushuncha nima? Vaqt!

(Javob: Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy; tushuncha — algoritm. Izoh: «algebra» soʻzi ham uning «al-jabr» soʻzi bilan boshlanuvchi asari nomidan kelib chiqqan.)

Boshlovchi: 8-savol. Davriy jadvalda kamida uchta kimyoviy element Quyosh tizimidagi osmon jismlari nomi bilan atalgan: uran — Uran sayyorasi sharafiga, neptuniy — Neptun sharafiga. Uchinchisi atom bombasi bilan tarixga kirgan. Qaysi element? Vaqt!

(Javob: plutoniy — Pluton sharafiga. Izoh: bu uch element davriy jadvalda ham xuddi osmon jismlari kabi ketma-ket joylashgan.)

Boshlovchi: 9-savol. Bu so‘z dunyoning juda ko‘p tillarida bir-biriga o‘xshab yangraydi. Tilshunoslar buni chaqaloq eng oson talaffuz qiladigan tovushlar bilan izohlaydi. Ko‘p bolalar uni birinchi bo‘lib aytadi. U qaysi so‘z? Vaqt!

(Javob: «ona» — ko‘p tillarda «ma», «mama», «ana», «ona» shaklida. Izoh: tilshunoslar «m» va «a» tovushlari chaqaloq uchun eng oson tovushlar ekanini aytadi. Jamoa «mama», «ma» yoki «ona» deb javob bersa ham hisoblanadi.)

3-RAUND. «QORA QUTI»

(Sirli kuy. Ikki yordamchi sahnaga bezatilgan qutini olib chiqadi.)

Boshlovchi: Qora qutida bir narsa bor. Men uch maslahat aytaman. Har maslahatdan keyin jamoa javob berishi mumkin: birinchi maslahatdan keyin topsa — 3 ball, ikkinchisidan keyin — 2 ball, uchinchisidan keyin — 1 ball.

Boshlovchi:

Birinchi maslahat: bu narsani qadimgi Xitoyda kashf etishgan.

Boshlovchi:

Ikkinchi maslahat: VIII asrdan boshlab bu narsaning ishlab chiqarilishi bilan Samarqand butun Sharqqa mashhur bo‘lgan.

Boshlovchi:

Uchinchi maslahat: hozir u sizning qo‘lingizda — siz unga javobingizni yozyapsiz.

(Javob: qog‘oz. Boshlovchi qutini ochib, qog‘oz varag‘ini ko‘rsatadi. Izoh: «Samarqand qog‘ozi» o‘rta asrlarda yuqori sifatli qog‘oz sifatida mashhur bo‘lgan.)

Boshlovchi:

Ikkinchi quti. Birinchi maslahat: bu narsa ham Xitoyda kashf etilgan va sayyohlarning eng yaqin do‘sti bo‘lgan.

Boshlovchi:

Ikkinchi maslahat: unda bitta harakatlanuvchi qism bor va u doimo bir tomonga intiladi.

Boshlovchi:

Uchinchi maslahat: uning yordamida yo‘lovchi shimolni topadi.

(Javob: kompas. Izoh: kompas ko‘rsatkichi Yerning magnit maydoni ta‘sirida shimolni ko‘rsatadi.)

MUXLISLAR UCHUN TANAFFUS

Boshlovchi: Jamoalar dam olayotganda, muxlislar o‘z kuchini sinasin! Savolga birinchi bo‘lib qo‘l ko‘targan va to‘g‘ri javob bergan muxlis o‘z jamoasiga yarim ball olib beradi.

Boshlovchi: Qaysi so‘z har doim noto‘g‘ri yoziladi?

(Javob: «noto‘g‘ri» so‘zi.)

Boshlovchi: Ikki ota va ikki o‘g‘il baliq oviga borib, uchta baliq tutishdi. Har biriga bittadan baliq tegdi. Bu qanday bo‘lishi mumkin?

(Javob: ular uch kishi — bobo, ota va nevara. Ota bir vaqtning o‘zida ham ota, ham o‘g‘il.)

2-o‘quvchi (she‘r):

Shoshilib-shoshilmay oyoq qo‘yamiz,
Baland binolarga boqib odatda.
Zinalarni bosib ko‘tarilamiz,
Hayotda, ilmda, adabiyotda.

(Oygul Asilbek qizi, «Zinalar» she‘ridan)

4-RAUND. «BLITS»

Boshlovchi: To‘rtinchi raund — blits. Uchta savol ketma-ket o‘qiladi, har biriga 20 soniya. Javoblar bitta kartochkaga yoziladi. Har to‘g‘ri javob — 0,5 ball.

Boshlovchi: Birinchi blits. Orol dengiziga quyiladigan ikki daryo. O‘zbekiston Davlat bayrog‘idagi yulduzlar soni. «O‘tkan kunlar» romani muallifi.

(Javoblar: Amudaryo va Sirdaryo; 12 ta; Abdulla Qodiriy.)

Boshlovchi: Ikkinchi blits. Kamalakdagi ranglar soni. Shaxmatda eng kuchli figura. Suvning normal bosimdagi qaynash harorati.

(Javoblar: 7 ta; farzin; 100 daraja.)

5-RAUND. «SURAT SO‘ZLAYDI»

(Ekranda Registon maydoni surati paydo bo‘ladi.)

Boshlovchi: Ekranda dunyoga mashhur maydon. Bu yerda uchta madrasa bir-biriga qarab turadi. Uchala madrasaning nomini yozing. Har bir to‘g‘ri nom — 1 ball. Vaqt!

(Javob: Samarqanddagi Registon maydoni; Ulug‘bek madrasasi, Sherdor madrasasi va Tillakori madrasasi. Izoh: Ulug‘bek madrasasi XV asrda, qolgan ikkitasi XVII asrda Yalangto‘shbiy davrida qurilgan.)

FINAL. «SARDORLAR SAVOLI»

Boshlovchi: Final! Endi faqat sardorlar o‘ylaydi. Jamoalar jim turadi. Savol bitta, javob uchun 30 soniya. To‘g‘ri javob — 2 ball.

Boshlovchi: Bu narsa qancha ko‘p bo‘lsa, shuncha kam ko‘rasiz. U nima? Vaqt!

(Javob: qorong‘ilik. Izoh: qorong‘ilik ortgani sari ko‘rish imkoniyati kamayadi. Agar sardor «tuman» deb javob bersa, hakamlar hay‘ati maslahatlashib qabul qilishi mumkin.)

YAKUN

(Kotib natijalarni hisoblaydi. Shu paytda muxlislar uchun qisqa musiqa yoki sahna chiqishi.)

3-o‘quvchi (she‘r):

O‘g‘il-qizim, qalbim nuri,
Ilm izla kecha-kunduz.
Qo‘ling cho‘zsang pisand emas,
Senga hatto olis yulduz.

(Fozil Ramazonov, «O‘g‘il-qizim» she‘ridan)

Boshlovchi: Hurmatli hakamlar hay‘ati, natijalarni e‘lon qilishingizni so‘raymiz.

(Hakamlar raislari natijalarni o‘qiydi. G‘olib jamoaga kubok va diplom, qolgan jamoalarga sertifikatlar beriladi. Alohida nominatsiyalar: «Eng aqlli sardor», «Eng ahil jamoa», «Eng kutilmagan javob», «Eng faol muxlislar».)

Boshlovchi: Aziz bilimdonlar! Bugun biz bir narsani ko‘rdik: eng kuchli jamoa — hamma narsani biladigan emas, bir-birini tinglay oladigan jamoa. Bir daqiqada olti nafar inson bir-birini eshitsa, u har qanday savolga javob topadi. Hayotda ham shunday. Keyingi zakovat o‘yinigacha!

(Gong. Tantanali kuy. Jamoalar umumiy suratga tushadi.)